

JULKAISUJA 6/2001

**KULTTUURIN JA
YHTEISKUNNAN
TUTKIMUS
-
INVESTOINTI
TULEVAISUUTEEN**

Toimittanut

Ulrica Gabriellson

Tutkijoiden ja kansanedustajien seura - TUTKAS - järjesti 19.9.2001 keskustelutilaisuuden "Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimus - investointi tulevaisuuteen".

**Tilaisuudessa alustajina toimivat pääjohtaja Reijo Vihko Suomen Akate-
miasta, professori Pertti Alasuutari Tampereen yliopistosta ja johtaja
Pekka Saarela Taideteollisuusmuseosta. Kommenttipuheenvuoron pitivät
akatemianprofessori Auli Hakulinen Helsingin yliopistosta, tutkimuspääl-
likkö Marja Eriksson LTT-Tutkimus Oy:stä, kansanedustajat Irja Tulonen
ja Tytti Isohookana-Asunmaa.**

Tilaisuuteen osallistui noin 90 henkilöä.

Tähän julkaisuun sisältyvät kaikki tilaisuudessa pidetyt alustukset.

SISÄLLYS

Tilaisuuden avaus Kansanedustaja Martti Tiuri	1
Kulttuuri 2001 -tiedekatselmuksen tavoitteet Pääjohtaja Reijo Vihko, Suomen Akatemia	2
Kulttuurintutkimuksen haasteet ja mahdollisuudet Professori Pertti Alasuutari, Tampereen yliopisto	6
Kommenttipuheenvuoro Akatemianprofessori Auli Hakulinen, Helsingin yliopisto	8
Kulttuuriteollisuus voimakkaasti kasvavana teollisuudenalana Johtaja Pekka Saarela, Taideteollisuusmuseo	12
Kommenttipuheenvuorot Tutkimuspäällikkö Marja Eriksson, LTT-Tutkimus Oy	14
Kansanedustaja Irja Tulonen	17
Kansanedustaja Tytti Isohookana-Asunmaa	19

Kansanedustaja Martti Tiuri
Tutkaksen puheenjohtaja

TILAISUUDEN AVAUS

On mukava nähdä, että teitä on näin paljon täällä. Eduskunnan täysistuntosalissa käydään parhaillaan myös aika kiivasta keskustelua, joten sielläkin on mielenkiintoisia aiheita, mutta uskon, että täällä on monipuolisempi tarjonta. Suomen Akatemian tehtävänä on tieteen edistäminen. Nyt meillä on kulttuurin ja yhteiskunnan tieteellinen tutkimus aiheena. Tutkas on aika paljon harrastanut luonnontieteellisiä ja teknisiä aiheita, mutta tunnustamme myös kulttuurin tärkeäksi alueeksi. Nykyaikana kun ihmiset kulkevat entistä enemmän maailmalla ja yritykset toimivat siellä, täytyy myös tuntea eri maiden kulttuuria. Siitäkin syystä kulttuurin merkitys on kasvanut uudessa tietoyhteiskunnassa. On mielenkiintoista kuulla, mitä tutkimuspuolella siellä tehdään.

Toinen osa seminaaria käsittelee kulttuuriteollisuutta. Sillä on ilmeisesti aika paljon mahdollisuuksia tulevaisuudessa tässä globaalistuvassa maailmassa. Kulttuuri on osittain kielisidonnaista, mutta teolliseenkin toimintaan liittyy vientimahdollisuuksia.

Meillä on tiukka aikataulu, joten annan heti puheenvuoron pääjohtaja Reijo Vihkolle, Suomen Akatemian pääjohtajalle. Hän selvittää mitkä ovat Kulttuuri 2001 -tiedekatselmuksen tavoitteet.

Pääjohtaja Reijo Vihko
Suomen Akatemia

KULTTUURI 2001 -TIEDEKATSELMUKSEN TAVOITTEET

Kiitos herra puheenjohtaja,
arvoisat kansanedustajat,
hyvät naiset ja herrat,

On todella mieluista tehtävä lähteä kertomaan kulttuuri 2001:n taustoista ja tavoitteista ja johdatukseksi tähän aiheeseen käyn aivan lyhyesti läpi Suomen Akatemian toimintaa siltä osin, kuin se liittyy kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen kysymyksiin. Taustallahan on Suomen Akatemian toiminta-ajatus, joka aivan suoraan perustuu Suomen Akatemiasta vuonna 1995 annettuun lakiin. Meidän missiomme on hyvinvoinnin, kulttuurin ja talouden edistäminen tieteen avulla. Tämän mission toteuttamiseksi edistämme korkeatasoista tieteellistä tutkimusta laatuun perustuvalla, pitkäjänteisellä rahoituksella, luotettavalla arvioinnilla, tiedepoliittisella asiantuntemuksella ja globaalilla yhteistyöllä. Meille on myöskin annettu tehtäväksi edistää tieteen tunnettavuutta, arvostusta ja yhteiskunnallista asemaa ja sitten vahvistaa tutkimuksen monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä. Kaikki nämä tavoitteet vaihtelevassa määrin toteutuvat tässä toimintamuodossa, joka kulkee tiedekatselmusten nimellä.

Ennen kuin lähden vielä yksityiskohtaisesti käsittelemään jo varsinaista päivän teemaa, otan esille joitakin meidän keskeisimpiä tiedepoliittisia kysymyksiä, jotka ovat Akatemian agendalla tällä hetkellä. Niitä ovat luovien tutkimusympäristöjen syntymisen ja kehittämisen tukeminen tieteenalasta riippumatta, ammattitutkijoiden riittävyuden varmistaminen. Mehän olemme tässäkin asiassa Suomessa eurooppalainen erikoisuus. Olemme tällä hetkellä ainoa eurooppalainen maa, jolla ei ole vaikeuksia saada tutkijoita tutkijakoulutukseen. Muissa Euroopan maissa jää tällä hetkellä huomattava määrä tutkijankoulutusmahdollisuuksia käyttämättä sen takia, että yksinkertaisesti nuoret eivät ole kiinnostuneita tutkijankoulutuksesta. Meillä on edelleenkin noin 4-5 hakijaa per yksi tutkijankoulutuspaikka. Tosin se jonkun verran vaihtelee aloittein, mutta joka tapauksessa Suomessa ei ole nähtävissä vielä sitä ilmiötä, joka on nyt kaikkialla muualla, eli haluttomuus lähteä kouluttamaan itseään tutkijaksi.

Euroopan tutkimusalueen kehittäminen, jota tällä hetkellä valmistellaan, pitää sisällään sen, että rahoitusorganisaatiot alkavat myös eurooppalaisella tasolla harrastaa rahoitusyhteistyötä. Tiedämme hyvin, että tutkijat ovat harrastaneet tutkimusyhteistyötä, mutta myös rahoittajien odotetaan lähtevän harrastamaan rahoittajayhteistyötä, jota komissio voi tukea. Tähän liittyy myöskin läheisesti eurooppalaisen ja pohjoismaisen tutkimusyhteistyön mahdollisuuksien hyödyntäminen, suomalaisen tutkimuksen kansainvälistyminen ja kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen, jatkuva haaste tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden korostamiseksi, ja yhä tärkeämmäksi tuleva tutkimusetiikan ja hyvän tieteellisen käytännön vahvistaminen ja tieteen kuvan ja yhteiskunnallisen aseman vahvistaminen.

Olen edellä luetellut monta sellaista seikkaa, jotka yhdistettäessä siihen miten tutkimusrahoitus eri Euroopan maissa on kehittynyt, ja miten tutkimusrahoitus on Suomessa kehittynyt hämmästyttävän myönteisesti, näemme, miten tämä rahoituksen kehittäminen on kohdistunut esimerkiksi kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimukseen. Meidän kannattaa kiinnittää huomiota tässä, että yleensä kaikissa tilastoissa, jotka tarkastelevat tieteellistä tutkimusta Suomessa ja joissa vertaillaan sitä muihin eurooppalaisiin maihin tai maihin, joita periaatteessa voidaan verrata meihin, noin 15 vuotta sitten Suomi oli kahden, kolmen viimeisimmän joukossa. Tällä hetkellä Suomi on ensimmäisten joukossa näitä eri indikaattoreita ja muuttujia tarkasteltaessa. Niin on tapahtunut myös rahoituksessa, mutta tärkeä on myös huomata, että tämä tutkimuspanostus, joka tässä osoitetaan prosentteina bruttokansantuotteesta, on jo pitkään ollut nousemassa. Yli 15 vuotta Suomi on johdonmukaisesti sijoittanut tutkimus- ja kehitystyöhön ja erityisesti nämä viime vuodet, vuodesta 1996 lähtien, ovat merkinneet hyvin voimakasta tutkimusrahoituksen lisäystä. Huomiota kiinnittää se, että monessa meihin vertautuvassa maassa 90-luvulla rahoituksen suunta on ollut usein laskeva. Investointi militääritutkimukseen on useassa maassa vähentynyt, mikä on johtanut kokonaisrahoituksen vähenemiseen. On odotettavissa ensimmäisiä merkkejä, jotka monen maan kohdalla jo näkyvät, että kehitys on nyt muuttumassa. Se Suomen omaksuma tietoon ja osaamiseen perustuva yhteiskunnan kehittäminen, joka on ollut koko 90-luvun ajan hyvin selvästi todettavissa, on omaksuttu monessa muussa Euroopan maassa sekä nyt myös Euroopan unionin politiikoissa, mikä alkaa näkyä tutkimusrahoituksessakin.

Totesin aluksi, että monet niistä teemoista, joita Suomen Akatemia korostaa tällä hetkellä, ne usein herättävät huolta tutkijoissa, miten heidän oman alansa käy. Miten se pystyy esimerkiksi kilpailemaan, miten se pystyy olemaan mukana haasteissa? On tietenkin ollut aivan erinomainen asia, että Suomessa on voitu 90-luvun loppupuolella edetä voimakkaasti lisääntyvän tutkimusrahoituksen puitteissa myös julkisella sektorilla. Huomattava määrä rahoitusta on kanavoitunut myös Suomen Akatemian kautta. Näemme hyvin selkeästi, että rahoituksen lisäyksestä ovat hyötyneet kaikki tieteellisten toimikuntien piirissä toimivat tutkimusalat. Toki näemme myös, että luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunnan rahoitus on lisääntynyt entisen. Se on lisääntynyt ehkä noin 120 prosenttia, mutta myös kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan rahoitus on kehittynyt hyvin myönteisesti, sillä se on lisääntynyt yli 80 prosenttia vastaavana ajankohtana.

Olemme olleet viime vuonna rahoituksen jakautumisen osalta tilanteessa, jossa noin 31 prosenttia Suomen Akatemian tutkimusrahoituksesta menee luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunnan piiriin kuuluvaan tutkimustyöhön, Biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikuntaa rahoitetaan 22 prosentilla ja terveyden tutkimuksen toimikuntaa 20 prosentilla. 27 % menee kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan alueelle. Voidaan suoralta kädeltä sanoa, että näin paljon ei missään muussa maassa rahoiteta kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimusta kilpailevan rahoituksen kautta kuin Suomessa.

Pelko siitä, ettei kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimus kilpailun olosuhteissa pystyisi pitämään huolta rahoituksestaan, on ollut aiheeton. Useimmissa Euroopan maissa ja maailmanlaajuisesti sekä kulttuurintutkimusta että yhteiskunnantutkimusta rahoitetaan yksinumeroisella luvulla, eli alle 10 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Rahoitus, jonka kulttuurin ja yhteiskunnan toimikuntien tutkijat pystyvät meillä kilpailemaan itselleen kilpailuolosuhteissa, on poikkeuksellisen runsasta.

Kulttuuri 2001 on järjestyksessä toinen tiedekatselmus. Vuonna 1998 Suomen Akatemian hallitus päätti, että se ottaa käyttöön instrumentin, jonka nimi on tiedekatselmus. Tiedekatselmuksille asetettiin tavoitteiksi tehdä tunnetuksi eri tieteenalojen tutkimusta suurelle yleisölle erilaisten sidosryhmien keskuudessa, lisätä tieteen ja tutkimuksen arvostusta, tuoda esille tutkimustuloksia, edistää niiden monipuolista hyödyntämistä, edistää tutkijoiden tutkimustulosten hyödyntäjien ja tavallisten ihmisten välistä vuorovaikutusta ja rakentavaa keskustelua. Tiedekatselmusten keskeinen tavoite on lisätä tutkijoiden ja yhteiskunnan vuoropuhelua. Siihen liittyy myös voimakkaasti nuorten mahdollisuuksien lisääminen saada tietoa tieteestä ja pyrkimys saada suurempaa ymmärrystä tieteelliselle tutkimustiedolle maallikoiden piirissä. Luulen, että sillä ilmiöllä, että Suomessa investoidaan paljon tutkimustyöhön ja että Suomessa mennään mielellään yliopistoihin, luetaan tohtoriksi ja viedään tiedettä eteenpäin, on vahva kulttuurinen pohja, jota näillä tiedekatselmuksilla yritetään vahvistaa.

Jotkut varmastikin muistavat, että ensimmäinen tiedekatselmus oli vuonna 1999 ja se oli nimeltään Bio '99. Se puolestaan esitti biotieteiden senhetkistä tilannetta ja siellä olevia näkymiä. Se sattui monella tapaa sopivaan aikaan koska keskustelu esimerkiksi kloonauksesta, eläinten ja sitten myöhemmin ihmisten kloonauksesta, kävi hyvin kiihkeänä juuri siihen aikaan ja tietyllä tavalla tämä keskustelu osui varsin hyvin paikalleen. Minulla on se käsitys, että tämä tiedekatselmus, jonka yleisteemana on Suomi monikulttuurisessa maailmassa, myöskin samalla tavalla tällä hetkellä on aihevalinnaltaan ja ajoitukseltaan osunut hyvin oikeaan kohtaan.

Tämän Kulttuuri 2001:n spesifiset tavoitteet, jos peilaamme niitä yleisten tavoitteiden suhteen, on luoda katsaus sivistyksen, talouden ja politiikan tilaan kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen näkökulmasta. Katselmuksen tavoitteena on pohtia tieteen saavutusten integroimista sivistisyhteiskunnan rakentamiseen 2000-luvulla, etsiä selviytymismalleja ihmisille nykyisen informaation ja tietotulvan aikana, herättää keskustelua kulttuurintutkimuksen sisällöstä ja menetelmistä, keskustella siitä, millaisin tiedoin ja taidoin Suomi menestyy monikulttuurisessa Euroopassa ja monikulttuurisessa maailmassa, keskustella kulttuuriin liittyvistä taloudellisista kysymyksistä ja edistää kulttuuriin ja yhteiskuntatieteisiin liittyvien alojen tutkimusta.

Kulttuuri 2001 -tiedekatselmuksessa laaja, valtakunnallinen pohja ja laaja, valtakunnallinen yhteistyö. Meillä on kaiken kaikkiaan 34 yhteistyöosapuolta. Koko vuoden aikana tapahtui yhteensä noin 70 paikallista tapahtumaa. On aika mielenkiintoista, että tämä lukumäärä on suunnilleen aivan sama kuin tässä Bio '99:ssä. Myös silloin koko valtakunnan alueella oli noin 70 tapahtumaa.

Pää tapahtuma lähestyy hyvää vauhtia, se järjestetään 27-29.9.2001 Helsingissä. Siinä on mukana 112 esiintyjää korkeakouluista, yliopistoista ja tutkimuslaitoksista ympäri Suomea ja kun olen tarkastellut tapahtuman ohjelmaa, se vaikuttaa erityisen jännittävältä ja mielenkiintoiselta. On mielenkiintoista nähdä, kuinka hyvin meidän joukkomme, joka tätä asiaa vie eteenpäin, pystyy saamaan kansalaiset liikkeelle. Tietyllä tavalla saattaa olla, että yllätymme hyvin myönteisestikin, että paljon väkeä lähtee liikkeelle. Esimerkiksi Bio '99:ssä oli aivan uskomatonta, että siellä oli luentosaleja, jotka olivat täpötäynnä ihmisiä, jotka istuivat vielä portailla ja käytävillä ja osallistuivat keskusteluun ja antoivat oivan panoksen näiden päivien onnistumiselle.

Pää tapahtuman teema on ihminen - muuttuva kulttuuri, uusi teknologia. Se on mediakeskus Lumessa, taideteollisessa korkeakoulussa. Se koostuu siten, että avajaisseminaari torstaina 27.9.2001 on kutsutilaisuus ja seuraava päivä koostuu lukuisasta joukosta tutkivia työpajoja,

jotka kaikki ovat mielestäni toinen toistaan jännittävämpiä. Sitten lauantai on yleisöpäivä, jolloin toivomme, että yleisö suurin joukoin löytäisi tämän Kulttuuri 2001 -tapahtuman.

Kulttuuri 2001:n tärkein kohderyhmä on suuri yleisö, koska tärkein päämäärämme on juuri lisätä tieteeseen kohdistuvaa ymmärrystä kansalaisten piirissä. Sen lisäksi tietenkin yhteistyökumppanit, alan tutkijat ja asiantuntijat, potentiaaliset tutkijat - tässä ajatellaan lähinnä nuoria -, ja asiantuntijat, elinkeinoelämän vaikuttajat ja muun tutkimuksen rahoittajat saavat mahdollisuuden kohdata näiden eri tilaisuuksien puitteissa.

Professori Pertti Alasuutari
Tampereen yliopisto

KULTTUURINTUTKIMUKSEN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

Kulttuurintutkimus on varsin epämääräinen ja monessa eri merkityksessä käytetty termi. Yhtäältä sitä on pidetty yleisnimenä viittaamaan merkittävään osaan humanistista tutkimusta, kuten taiteen ja perinteen tutkimukseen sekä etnologiaan ja antropologiaan. Toisaalta sitä käytetään suomennoksen englanninkieliselle termille “cultural studies”, joka viittaa aivan tiettyyn Birminghamin koulukunnasta alkunsa saaneeseen koulukuntaan tai intellektuaaliseen liikkeeseen. Yhteistä näille kahdelle termin käyttötavalle on, että kulttuurin tutkimusta kohtaan ilmenee laajaa kiinnostusta, niin että termin käytöstä tai käyttöoikeudesta uhkaa aika ajoin syntyä kamppailua.

Termin ja tutkimusotteen nimeltä cultural studies synnyn voi paikantaa 1950-luvun loppupuolen Britanniaan, mutta laajemmaksi kansainväliseksi liikkeeksi se kehittyi oikeastaan vasta 1970-80 -luvuilla. Kyse on tutkimuksesta, jossa pannaan painoa yhteiskunnallisten ilmiöiden merkitysvälitteisyydelle ja sitä kautta asioiden kulttuuriselle puolelle. Tämän vuoksi kulttuurintutkijat ovat myös usein kiinnostuneet joukkoviestinnästä ja sen ilmiöistä, kuten medioiden kautta leviävistä kulttuurituotteista sekä yleisemminkin median roolista yhteiskuntaelämässä ja sen valtasuhteiden muotoutumisessa ja muuttumisessa. Metodikaltaan kulttuurintutkimus on moninaista ja teoreettisesti eklektistä, mutta laadulliset menetelmät ovat sen piirissä valta-ase-massa.

Kasvavalle kiinnostukselle yhteiskuntaelämän “kulttuurisia аспекteja” kohtaan on perustansa myöhäismodernin yhteiskunnan ja kulttuurin kehityksessä. Toisen maailmansodan jälkeen kasvanut muuttoliike on nostanut rotuun ja uskonnollis-kulttuuriseen erilaisuuteen liittyvät erot esille ja ristiriitojen lähteiksi. Toisaalta viime vuosisadan loppupuoli merkitsi pitkään jatkuneen suurten valtiollisten järjestelmien aikakauden päättymistä, reaaliosialismin loppua, hyvinvointivaltion kriisiä, neoliberalismin nousua ja globalisaation voimistumista. Monilla elämänalueilla valtiollinen hallinnon ohjausjärjestelmä on korvautunut markkinaohjauksella tai sen jonkinlaisella simulaatiolla. Tämän kaiken seurauksena niin politiikassa kuin talouselämässäkin on herännyt entistä enemmän kiinnostusta asiakkaiden tai kuluttajien arkielämää ja ajatustapoja kohtaan, koska valta ei ole enää niinkään hallintokoneiston tai ainakaan yksittäisen kansallisvaltion poliittisten päättäjien kuin ihmisten tavoista ja mieltymyksistä riippuvaisten globaalien markkinavoimien käsissä. Toisaalta koko käsitys vallasta jonain, jonka voisi pitää käsissään, on käynyt vanhanaikaiseksi.

Kulttuurintutkimukselle on siis sosiaalinen tilaus. Sen haasteena on esimerkiksi tutkia ja ymmärtää niitä prosesseja, jotka johtavat rasismiin ja ylläpitävät eriarvoisuutta. Kulttuuristen prosessien ymmärtämiseen perustuvalla asiantuntemuksella on myös kaupallista hyötykäyttöä: kulttuurintutkijoista on hyötyä esimerkiksi tietotekniikan tutkimuksessa ja kehityksessä.

Kulttuurintutkimuksen aseman kohentamisen edessä on myös ongelmia. Yhtäältä vaarana on ikään kuin perustutkimuksen unohtaminen. Esimerkkinä tästä voisivat olla liian nopeita voittoja ja suoraan sovellettavuutta odottavat tiede- ja teknologiaohjelmat. Toisaalta kulttuurintutkimuksellisen otteen "väärinkäyttöä" on nähdäkseni kansallisesta, nationalisesta näkökulmasta problematisoimatta lähtevä taiteen ja perinteen tutkimus. Olisi jo aika päästä siitä, että kulttuurin tutkimuksen tehtävänä pidetään kansallisen kulttuurin pelastamista ja säilyttämistä jälkipolville.

Miten sitten lunastaa ne odotukset ja mahdollisuudet, joita kulttuurintutkimukseen sisältyy? Toisessa yhteydessä olen ehdottanut, että Suomeen perustettaisiin valtakunnallisesti haettavissa olevia määräaikaista kulttuurintutkimuksen professuureja, jotka sijoitettaisiin niihin yliopistoihin ja laitoksiin, joissa haussa menestyneet henkilöt työskentelevät. Toiseksi toivoisin, että Suomessa pyritäisiin vaikuttamaan Euroopan unionin tiede- ja teknologiapolitiikkaan siten, että hyötykeskeisen selvitys- ja kehitystoiminnan rinnalle saataisiin aidosti ja puhtaasti eri tieteenalojen perustutkimusta rahoittava "science council." Tällaisen Euroopan laajuisen "tiedeakatemia" toiminnassa kulttuurintutkimuksellakin voisi ajatella olevan oma osansa. Niin kauan kuin EU ei rahoita varsinkaan yhteiskuntatieteellistä perustutkimusta muuten kuin sosiaalitekologisen selvitystoiminnan sisälle salaa piilotettuna rippusena toivoisi, että Suomen Akatemia kompensoisi tätä vajetta ja epäsuhdaa.

Akatemiaprofessori Auli Hakulinen
Helsingin yliopisto

KOMMENTTIPUHEENVUORO

Hyvät kuulijat,

Päätehtäväni akatemiaprofessorina on tuottaa laaja suomenkielen kuvaileva kielioppi, joka tarkoittaa sitä, että esitetään kuvaus siitä, miten te suomalaiset nyt käytätte suomea puhuttuna ja kirjoitettuna, ei siis sellaista kielioppia, joka kertoo, miten teidän tulisi kieltä käyttää. Kyseessä on siis tieteellinen kielioppi eikä opettavainen kielioppi. Toinen keppihevoseni on vuorovaikutuksen tutkimus, toisin sanoen ala, jossa sosiologit ja lingvistikit kohtaavat ja jossa tarkoituksena on kuvata sitä, miten ihmiset ymmärtävät toisiaan ja miten kieli mahdollistaa yhteistyön ja intersubjektiivisuuden.

Perti Alasuutari on kulttuurintutkija yhdyssanalla, minä taas olen kulttuurin väli tutkija, kuten ylipäätään kielitieteilijät varmaan ovat. Silti yritän tässä kommentoida tai tuottaa niitä ajatuksia, joita äskenen puheenvuoro herätti.

Filosofi Juha Sihvola kirjoitti eräässä Akatemian julkaisussa hiljattain siitä, mitä ongelmia on moraalin ja moraalifilosofian hyödyntämisestä, kun yritämme selviytyä - kuten hän sanoi - traagisesti epätäydellisessä maailmassa. Viime viikon tapahtumat ovat tehneet tuosta Sihvolan lausumasta, kuten niin paljosta muustakin, hyvin laimean kuvauksen siitä maailmasta, missä me nyt elämme.

Kulttuurintutkimuksella ja kulttuurin tutkijoilla on nyt enemmänkin kuin sosiaalinen tilaus. Alasuutarin esitelmänsä abstraktissa käyttämä ilmaus tuntuu sekin nyt melkein ironiselta, siis puhuminen sosiaalisesta tilauksesta tämän terroristitapahtuman jälkeen. Arabikulttuurien tuntijat ja antropologit ovat olleet mediassa järjen ja suhteellisuuden ääni, joka on tasapainottanut poliitikkojen ja hätääntyneiden kansalaisten uhon ja koston epäanalyttistä puhetta. Maailman tila on tarjoamassa kulttuurintutkimukselle haastetta toden teolla. Ei auta nyt geenien kartoitus eikä aivojen havaintokyvyn kuvaus ymmärtämään, miksi terroristi ajaa päin seinää!

Seuraavaksi voi kyllä kysyä, auttaako kulttuurin tutkimus. Ketä se auttaa? Selvästikin toisen kulttuurin tuntemus auttaa asiantuntijaa purkamaan eriytymättömiä stereotyyppisiä käsityksiä, asettumaan oman kulttuurinsakin ulkopuolelle, tuottamaan sitä niin sanottua älymystöpuhetta, jollaista Alasuutarin mukaan uusien, epämieluitenkin näkemysten esittäminen välttämättä on. Miten tällainen ymmärrys siirtyisi niin sanottuihin tavallisiin ihmisiin? Siis poliitikkoihin, byrokraatteihin ja journalisteihin, joiden velvollisuus olisi ohjata kansalaisia sietämään ja hyväksymään erilaisuutta, jopa nauttimaan siitä? Mikään soveltava kulttuurintutkimus tai soveltava etiikka tuskin ratkaisee kaunan, katkeruuden sen paremmin kuin moraalittomuudenkaan ongelmaa.

Koska olen konkreettinen ihminen, toisin kuin äskeinen puhuja, esitän viisi näkökulmaa, mitä näistä viime aikaisista tapahtumista seuraa: minkälaisia haasteita toiminnan eri tasoille. Ensimmäiseksi rupesin miettimään sitä, miten mahtaa nuoriso reagoida näihin viime aikojen tapahtumiin. En tiedä siitä itse mitään. Itselläni on kulttuurintutkimusta harrastava nuoriso kotona, mutta hän ei varmaankaan edusta enemmistöä. Seuraako tästä käänteentekevistä tapahtumasta esimerkiksi se, että nuorison uutterin ja älyllisesti suorituskykyisin osa ei enää ryntääkään tuotantotalouden tai juridiikan opintoihin? Luonnontieteethän ovat jo pitkään poteneet opiskelijapulaa. Tuleeko kenties tiedepolitiikan vähemmän arvostamista aloista nyt sitten uusia ryntäysaloja? Sen ehkä lähivuodet osoittavat. Siihen, että uusien kulttuurintutkimuksen professuurien perustamisella jotain ratkaistaisiin, mihin Alasuutari viittaa, en oikein tässä perspektiivissä kovasti usko.

Toinen kommentti liittyy siihen, mitä äskeinen puhuja sanoi viimeksi Euroopan unionin tiedepolitiikan ahdasnäköalaisuudesta. Sen teknologia- ja hyötytavoitteisuus voisi tässä uudessa maailmantilanteessa joutua uudelleenarvioitavaksi tosiaankin, tästä olen samaa mieltä. Ajattelin, että ehkä lähempääkin voisi löytyä tutkimuksellisia ratkaisuja. Minulle tulivat mieleen esimerkiksi pohjoismaiset tutkimusinstituutit, joita Reijo Vihkon kanssa jossain vaiheessa olen ollut ajamassa alas. Nimittäin Kööpenhaminassa on pohjoismainen Aasia-instituutti, Tukholmassa pohjoismainen Afrikka-instituutti ja siellä on uusi Latinalaisen Amerikan instituuttikin, jotka kituuttavat aika pienillä pohjoismaisilla budjeteilla. Ne sijaitsevat suhteellisen puolueettomalla maaperällä ja se voisi tuoda niille lisäarvoa. Huvittavaa, että ne ovat nykyisellään melko pieniä yksiköjä, vähän kuten meillä Helsingin yliopistossa puhutaan pienistä kielistä silloin, kun puhutaan Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitoksesta. Ne nauttivat tällaista pienten kielten tukea, varmaan eduskunnan myöntämää, joka kattaa siis Afrikan noin 700 kieltä ja mitä kaikkea siihen nyt kuuluukaan.

Tässä yhteydessä en voi olla nostamatta kulttuurin- ja yhteiskunnantutkimuksen toimikunnan häntää, vaikka en siellä enää istukaan häntää heiluttamassa. Se rahoitus nyt on annettu esimerkiksi väkivallan ilmenemisen ja mekanismien tutkimukseen, tai syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ja etnisten suhteiden tutkimukseen (mm. ns. syreeni-projekti), on todella mainitsemisen arvoinen tässä yhteydessä.

Kolmanneksi Alasuutari huomauttaa, että olisi päästävä siitä, että kulttuurintutkimuksen tehtävänä pidettäisiin kansallisen kulttuurin pelastamista ja säilyttämistä jälkipolville. En ole aivan varma, ymmärränkö miksi. Eivät kai globaalit ja paikalliset tavoitteet ole mitenkään toisiaan poissulkevia? Ehkä hän tarkoittikin sitä, että painopiste on liiaksi ollut kansallisella puolella. Koska istun paraikaa myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tiloissa, voin seurata sivusta, miten siellä harjoitetaan paitsi näiden kansallisten, pelastuneiden kielten, siis suomen ja ruotsin kielten tutkimusta, konservointia ja huoltoa, myös saamelaiskielten, suomen romanikielen ja suomalaisen viittomakielen tutkimusta ja kehittämistä. Missä sitä tehtäisiin, ellei täällä?

Toisin sanoen me nykypäivän kansallisten tieteiden edustajat ajattelemme globaalisti mutta toimimme lokaalisesti. Se on meidän velvollisuutemme. Tässä yhteydessä Alasuutari sanoi äsken, että kulttuurintutkimus tuo tutkimusotteeseen kriittisyyden, mikä olisi pyrittävä säilyttämään. Tämä oli minulle melko epäselvä väite metodisesti, mutta edellisessä puheenvuorossa ei oikeastaan varsinaista metodista osuutta ollutkaan.

Neljäs huomautukseni koskee kieliä ja kielten uhanalaisuutta. Aika yleisesti on tiedostettua, joskaan ei riittävästi taloudellisesti tuettua, että eläinlajien runsaus on arvo ja että lajien uhanalaisuutta vastaan on taisteltava nimenomaan paikallisella tasolla. Norppa, valkoselkätikka ja merikotka jäävät luultavasti henkiin WWF:n toiminnan ansiosta. Paljon vähemmän tunnettu on maailman kielten uhanalaisuus, vaikka kielet ovat kuolemassa sukupuuttoon paljon rämpää vauhtia kuin nisäkäs- tai lintulajit. Euroopan unioni on kohdistanut huomionsa vähemmistökieliin, siitä on erilaisia tapahtumiakin viikon kuluttua kaikkialla Euroopassa. Mutta tuntuu siltä, että juuri kielten kohdalla, kielten säilyttämisen tai tuhoutumisen kohdalla, taloudelliset ja kulttuuri-intressit törmäävät yhteen aika toivottomalla tavalla.

Kolmisen viikkoa sitten Helsingissä järjesti Suomen kielitieteellinen yhdistys konferenssin uhanalaisista kielistä. Se oli kansainvälinen konferenssi, jossa oli käsillä kieliä, lähinnä arktisilta seuduilta, Siperian öljykentiltä, Sajaani-vuoristosta, Etelä-Amerikan viidakoista. Yleensä siis tilanteista, joissa kieli on jäänyt imperialistisen tai muun valtakielen varjoon ja jossa näiden kielten puhujien elinkeinotkin ovat marginaalistuvia ja uhanalaisia. Kielillä ei ole valtiollista tukea, sitä ei kohta meilläkään enää ole, ei kansallista eikä juridista tukea, eikä sen rapautumista estävää kirjallista olomuotoa. Uhanalainen kieli on sellainen, jolla on kourallinen puhujia, jota kukaan alle 30-vuotias ei enää käytä tai jota vanhemmat puhuvat keskenään mutta eivät lapsilleen.

Toisenlaisen ongelman tarjoaa esimerkiksi Kongon tasavalta, jossa on 45 niin sanottua etnistä kieltä. Kolmella sen pääkielistä on 6 -16 eri murretta kullakin. Vaikka kunkin kielen puhujia olisi - niin kuin onkin - riittävän paljon, äidinkielen merkitys koulutuksen kielenä on usein tällaisessa tilanteessa väheksytty ja taloudellisesti mahdoton järjestää.

Siellä täällä voi kuulla optimistisemmän äänen. Yhtenä hyvänä esimerkkinä on pakko kertoa kielestä, joka on ainoa kieli maailmassa, jota puhutaan ainoastaan Suomen rajojen sisäpuolella. Se on Inarin saame. Suomen kulttuurirahaston tuella perustettiin puolisen vuosikymmentä sitten niin sanottu kielipesä, jossa saamelaislapset seurustelevat isovanhempien sukupolven kanssa, vaikka heidän vanhempansa eivät olisi heille enää puhuneet äidinkieltä. Isovanhemmat opettavat heille kielen, ja sillä tavalla on saatu estettyä tämän kielen tuhoutuminen. Se ei ole enää yhtä uhanalainen kuin 1990-luvulla. Tämä kerrottiin SKY:n kongressissa yhtenä esimerkkinä siitä, että paikallisin toimin voidaan ryhtyä elvyttämään kieltä, joka on ehkä henkitoissaan tai lähes uhanalainen.

Suomen kielestä ei voi tietenkään puhua samassa mielessä uhanalaisena kuin kansalliskielen statusta vailla olevista kielistä. Silti suomen kielen statusta ja arvoa ja merkitystä murentavat monet poliittiset ja kulttuuripoliittiset ratkaisut, yhtenä merkillisimmistä esimerkeistä aivan lailliseksi katsotut kielenvaihdokset eräissä peruskouluissa: suomalaiset opettajat opettavat suomalaislapsille suomen historiaa englannin kielellä.

Tässä salissa -- tai ainakin tässä rakennuksessa -- on noin 30 vuotta sitten perustettu Tutkas. Osallistuin tilaisuuteen nuorena maisterina, ja täällä taitaa istua Tutkaksen ensimmäinen puheenjohtajakin paikalla, jos oikein näen. Siitä tulin pohtineeksi, mikä voisi olla globaalien tason haaste kulttuurintutkijoille tai miten siihen haasteeseen voisi lähteä reagoimaan näissä ankeissa oloissa, joissa nyt elämme. Mieleeni tuli Pugwash-liike ja lääkärit ilman rajoja -liike. Voisi ajatella, että olisi aika hauskaa, kun meidän alallemme olisi niihin verrattavaa toimintaa, esimerkiksi kulttuurintutkijat globaalien oikeudenmukaisuuden puolesta. Ehdotan tällaista harvittavaksi.

Haluaisin esittää lopuksi yhden rooliini sopimattoman lauseen. Seuraavan puhujan aiheena on kulttuuriteollisuus. Mahtaako tämä olla oikea suomennos englanninkielisestä termistä *cultural industry*. Englannin *industry*-sanalla on myös merkitys 'ala' ja 'toimiala'. Eikö voitaisi puhua kulttuurialasta? Kuulostaa ehkä vain hienommalta, kun puhumme teollisuudesta. Siihen saadaan sitten koneet ja vempheet mukaan. Ehkä 'tuotantokin' olisi osuvampi, sekin melko karu vaihtoehto.

Johtaja Pekka Saarela
Taideteollisuusmuseo

KULTTUURITEOLLISUUS VOIMAKKAASTI KASVAVANA TEOLLISUUDENALANA

Kulttuuriteollisuuden termi yleistyi suomalaisessa kulttuuripoliittisessa keskustelussa 1990-luvun aikana. Kulttuuriteollisuuden korostaminen on merkinnyt kulttuurituotannon kohdalla selkeää painopisteen muutosta. Suomessa kansalaisyhteiskunta vastasi varsin pitkään kulttuurin ja laajemminkin sivistyksellisiin tarpeisiin liittyvistä toimenpiteistä. Työväenyhdistykset, nuorisoseurat ja vastaavat kansalaisjärjestöt säilyttivät elinvoimansa pitkälle 1960-lukua kulttuuripolitiikan vaikuttajina ja kulttuuripalvelujen tuottajina. Korkeakulttuuri oli kaupungeissa eliitin harrastus.

Hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen liittyi myös kulttuuripalveluiden vahvistaminen osana julkista palvelutuotantoa. 1960- ja 1970-luvuilla kulttuuri sai tuekseen lainsäädännön ja julkinen kulttuurituotanto laajeni. Suomessa on poikkeuksellisen laaja ja kattava kulttuurinen infrastruktuuri; kulttuuritalot, museot ja muut laitokset muodostavat tiheän verkoston. Hyvinvointivaltioprojektin yhteydessä pääpaino oli juuri palveluiden määrällisessä lisäämisessä; palveluiden saattamisessa tasapuolisesti eri ryhmien saataville.

1990-luvulla koettu talouden taantuma merkitsi julkisen tuen - erityisesti kunnallisen kulttuuritoimen - leikkauttamista. Kulttuuri sai yhteiskunnassa myös uudenlaisen roolin. Se yhdistettiin kaupunkien tai alueiden strategiseen suunnitteluun kilpailukykyä vahvistavana tekijänä. Kulttuuripalvelut muodostuivat osaksi imagokilpailua, jossa kunnat, kaupungit ja alueet houkuttelivat yrityksiä tai maksukykyisiä veronmaksajia. Kulttuurista onkin tullut monen kunnan tai alueen kohdalla toimintaa elävöittävää ja paikallista identiteettiä vahvistava tekijä. Mitä olisi Pori ilman jatsia, Kuhmo ilman kamarimusiikkia tai Kaustinen ilman kansanmusiikkia?

Kulttuuri on saamassa mielestäni alkaneella vuosituhanella yhteiskunnassa uuden merkityksen. Painopiste kulttuurituotannossa on siirtynyt entistä markkinaorientoituneempaan suuntaan. Kulttuuriteollisuuden, sisältötuotannon tai elämysteollisuuden termit ja niiden kehittymistä edistävät toimenpiteet tähtäävät toimialan liiketoiminnalliseen kehitykseen. Näiden taustalla on ajatus kulttuurista uuden tuotannollisen tai taloudellisen toiminnan lähteenä ja toisaalta urbaanin elämäntavan kehittäjänä.

Taustalla on myös kulttuurimarkkinoilla tapahtuneet muutokset. Jos kulttuuri on markkinoistunut, niin samalla kulttuuriset ominaisuudet ovat vahvistuneet. Kulutuskäyttäytymisessä tuotteiden tai palveluiden kulttuuristen ominaisuuksien on sanottu vahvistuvan tai lisäävän tuotteiden ja palveluiden houkuttelevuutta. Kulttuurista on muodostunut lisäarvoa synnyttävä tekijä, se on tuotteissa tai palveluissa keskeinen erottautumisen keino. Kuluttaja saattaa ostaa yhä useammin elämyksiä ja aineettomia hyödykkeitä tavaroiden sijasta.

Kulttuurisen tai luovan osaamisen sitomisesta uuden tuotannon synnyttämiseen tai olemassa olevien alojen kilpailukyvyyn edistämiseen on Suomessa vaikkapa Muotoilu 2005! -ohjelma. Ohjelman tavoitteena on nostaa suomalainen muotoilu edelläkävijän asemaan maailmassa. Ohjelman lähtökohta kuvaa hyvin muuttunutta tilannetta. Ohjelmatyön tavoitteena oli luoda toimenpiteiden kokonaisuus, joka liittyy muotoilun ja kehittämisen osaksi kansallista innovaatiojärjestelmää.

Muotoilu 2005! -ohjelman toteuttaminen on ehkä myös paljastanut kulttuuriteollisuuden kehittämisen yleisiä esteitä. Meillä luovan ydinosaamisen taso on korkea. Olemme osaamisen joillakin sektoreilla ehdottomasti kansainvälisellä huipulla. Ongelmana on liiketoimintaosaamisen puuttuminen, kulttuurituotannon alueelle syntyneiden yritysten pieni koko sekä liiallinen pitäytyminen kotimaisille markkinoille.

Tutkimuspäällikkö Marja Eriksson
LTT-Tutkimus Oy, Helsingin kauppakorkeakoulu

KOMMENTTIPUHEENVUORO JOHTAJA PEKKA SAARELAN ESITYKSEEN 'KULTTUURITEOLLISUUS VOIMAKKAASTI KASVAVANA TEOLLISUUDENALANA

Lähestyn kysymystä kulttuuriteollisuuden kasvusta johtamis- ja organisointitutkimuksen näkökulmasta. Haluan kiinnittää huomion kulttuuriorganisaatioiden liiketaloudellisen kasvun edellytyksiin sekä erityisesti alan johtamis- ja organisointikysymyksiin. Organisaatioiden sisällä tapahtuvalla innovoinnilla ja uudistumisella sekä erilaisten ja erillään toimivien yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden osaamisten yhdistämisellä on vahva yhteys organisaatioiden ja toimialojen menestymiseen ja kasvuun.

Kulttuurin tuotanto koostuu Suomessa toimenpidekokonaisuuksista, joiden toteuttajina ja rahoittajina ovat ainakin julkiset, yksityiset sekä niiden yhdistelmät ns. puolijulkiset organisaatiot. Kulttuuriteollisuuden kasvua on hyödyllistä tarkastella alalla toimivien organisaatioiden tuotantopotentiaalin kautta, jolloin kulttuuriteollisuuden kasvun moottorit voidaan luokitella perinteisen kolmijaottelun mukaan 1) julkinen valta eli valtion ja kuntien resurssointi, 2) yksityiset resurssit eli kuluttajat, käyttäjät, sponsorit sekä 3) puolijulkinen resurssointi kuten vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöt.

Tuotannon painopisteen kulttuuriteollisuudessa väitetään siirtyneen markkinoiden suuntaan eli kohti yksityistä sektoria. Esimerkkejä kasvusta haetaan kulttuuriteollisuuden, sisältötuotannon ja elämysteollisuuden piiristä, jolloin tarkoitetaan mm. elokuva-, musiikkiäänite- ja mediateollisuuden kasvua. Kasvua tarkastellaan ja perustellaan taloudellisten tunnuslukujen ja tuotannon volyymien avulla.

Kestävän kasvun edellytysten tunnistamiseksi ja ylläpitämiseksi tulisi taloudellisten tunnuslukujen ja tuotannon volyymin ohella tarkastella kulttuurin tuotanto-organisaatioiden sisäisiä toimintamekanismeja sekä teollisuudenalan eri organisaatioiden välistä yhteistoimintaa. Kulttuuriteollisen toimialan kasvun ylläpitäminen kansainvälisillä, globalisoituvilla markkinoilla edellyttää kykyä sovittaa yhteen erilaisia osaamisia niin organisaatioiden sisällä kuin organisaatioiden välillä.

Erilaisten osaamisten ja vahvuuksien yhteensovittaminen kulttuuriteollisuuden alalla tarkoittaa vastausten etsimistä ainakin seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten voittoa tavoittelevat ja ns. non-profit eli yksityisin ja julkisen varoin tuetut organisaatiot liittyvät toisiinsa. Parhaimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että molempien järjestelmien hyvät puolet saadaan hyödynnettyä. Yksityisten markkinoiden toimintalogiikan huomioiminen edellyttää pääomamarkkinoiden tuottovaatimusten tunnistamista, kuluttajien tarpeiden ja toimintamallien ymmärtämistä sekä riittävän kilpailun aikaansaamista mm. laadun ja tehokkuuden lisäämisek-

si. Julkisen sektorin mukanaolo mahdollistaa innovaatioiden kehittämisen suojassa markkinoiden lyhyen aikavälin tuottovaatimuksilta.

2. Keiden arvoilla ja mistä lähtökohdista kulttuuriteollisuuden asiakkuuksia, laatua ja tehokkuutta määritellään?

3. Millaisen muodon ja osallistujapiirin keskustelu omistusoikeuksista saavuttaa?

4. Miten yhteistyön edellytykset jatkuvuuden turvaajana saadaan toimijoiden ajattelumalleihin? Tarvitsemme ymmärrystä kilpailusta sekä sen mukaisia toimintatapoja esim. kilpailija- ja markkina-analyyseja. Kilpailun ohella tarvitsemme samanaikaisesti ymmärrystä ja toimintatapoja yhteistyön kehittämiseksi esim. heterogeenisuuden ja erilaisuuden sallimista, keskinäistä arvostusta, yhteisiä kohtaamispaikkoja ideointia ja tiedon jakamista varten.

5. Miten syvälle menevää uudenlaisten ajattelutapojen juurruttamista em. käyttäytyminen edellyttää ja keiden vastuulla se on?

Em. kysymysten taustojen selventämiseksi otan esimerkin LTT- Tutkimuksen kahden sisältötuotannon kasvuedellytyksiä käsittelevän tutkimuksen tuloksista. Ensimmäinen tutkimus kohdistui sisältötuotannon rahoitukseen ja toinen sisältötuotannon kilpailukykyyn (kolmen maan, Suomi, Ruotsi, Irlanti vertailu).

Ensimmäisessä tutkimuksessa haastateltiin syksyllä 2000 30-40 elokuvan, mainoselokuvan, television, levy-yhtiön ja uusmedian päätöksentekijää. Päätulos oli, että menestyksen kannalta kriittistä on luovuus ja sallivuus ei tehokkuus. Tärkein menestystekijä on sisältötuotannon ydin eli idea, ja sen peruskehittely toteuttamiskelpoiseen muotoon (esim. henkilöhahmojen luominen Kaurismäen elokuvissa ja festivaalien hengen luominen). Toiseksi riskirahan sijoittajilta edellytetään rahan lisäksi ko. alan tuntemusta sekä panostusta esim. markkinointiin, vientiin, jakelukanaviin, teknologioihin sekä liikkeenjohdon osaamiseen. Kolmanneksi markkinoinnista ja jakelusta vastaavien tahojen tulisi osallistua tuotteiden rahoitukseen, koska nämä tahot tuntevat asiakkaiden tarpeita ja käyttäytymistä. Neljänneksi riskirahaa tarvitaan uusien kykyjen kasvattamiseen – investoinnit inhimilliseen pääomaan ovat hitaita ja vaikeasti mitattavia eivätkä siten voi olla pelkästään markkinarahoituksen varassa.

Toisen, sisältötuotannon (elokuva, televisio, pelit, mainoselokuva, musiikki) kilpailukykytutkimuksen tulokset voidaan kiteyttää kolmeen kohtaan: 1) Ruotsi on kilpailukykyisempi sisältötuotannon tuottaja kuin Suomi, 2) Irlanti on onnistunut luomaan vahvan sisältötuotannon kasvun alhaisen verotuksen ja tukien avulla, 3) eroja maiden välillä löytyi lähinnä strategioissa ja tavoissa toimia.

Yhteenvetona suomalaisten kulttuuriteollisuuden sisältötuotantoyritysten innovatiivisuudesta ja kilpailukykyvystä voidaan ensinnäkin todeta, että alan pieni yrityskoko haittaa ammattimaisuuden, tuotekehitys- ja kansainvälistymispanostusten ja neuvotteluvoiman aikaansaamista. Lisäksi rahoittajien kiinnostus ja toimialatuntemus on heikohkoa. Tuotantoperusteisesti liiketoiminnasta pitäisi siirtyä kohti yrittäjämäisyyttä. Tekijänoikeuksien ja sopimusoikeuden hallinta on alalla puutteellista.

Kulttuuriteollisuuden kasvun edellytyksiä luodaan monilla foorumeilla ja monenlaisten osajien toimesta yksityisellä ja julkisella sektorilla. Markkinaorientaation lisääminen teollisuudenalan

kasvun mahdollistamiseksi tuo eri osapuolille vaatimuksia ymmärtää ja tulkita ensinnäkin liiketaloudellisia lainalaisuuksia – pääomamarkkinoiden toimintamekanismeja, asiakkuutta ja laatua sekä tehokkaan tuloksenteon edellytyksiä. Tärkeintä organisaatioiden onnistumisen kannalta on kuitenkin innovatiivisen ja ideoivan kulttuuritoiminnan ytimen luominen ja säilyttäminen. Innovatiivisuuden edellytyksinä korostuvat erilaisten osaamisten yhteensovittamista yksilö-, ryhmä- ja organisaatiotasolla. Kulttuuriteollisuus kasvaa yksittäisten organisaatioiden kautta; johtamis- ja organisointiosaaminen ratkaisee yksittäisten organisaatioiden kasvun.

Kansanedustaja Irja Tulonen

KOMMENTTIPUHEENVUORO

Arvoisat kuulijat,

Mitä olisi Pori ilman jatsia tai Kaustinen ilman pelimannimusiikkia tai Kuhmo ilman kamarimusiikkia, tai mitä olisi Tampere ilman teatterikesää? Kaikki ovat Suomen kulttuurielämälle ja samalla paikkakunnille itselleen merkittäviä tapahtumia.

Olen samaa mieltä professori Pertti Alasuutarin kanssa siitä, että EU:sta tulevat erilaiset ohjelmat ovat aika suppeita nykyisin. Väitän jopa niin, että ne ovat muun kuin teknologian osalta puutteellisia. Luulen että Martti Tiuri on eri mieltä siitä, kun sanon, että tulevaisuutemme tarvitsee myös muuta kuin teknologiaa. Meillä sivistysvaliokunnassa on pöydällä nyt juuri kuudes puiteohjelma. Mietintöä varten kuuntelemme asiantuntijoita. Olemme todenneet nyt jo, että tällainen uudenlainen tulevaisuudentutkimus perustutkimuksen osalta puuttuu siitä. Mietintöä varten, olemme kuunnelleet Tekesin edustajia, Akatemian edustajia ja opetusministeriön edustajia. Tämän seminaarin myötä olen saanut aika paljon uusia asioita reppuuni ja tulemme kuuntelemaan vielä vähän enemmän asiantuntijoita.

Hyvät kuulijat, toteaisin aluksi tai jopa väittäisin, että kulttuurin ja yhteiskunnan muutoksien ymmärtäminen on oikeastaan aivan elinehto meidän tulevaisuudellemme. Monimutkaistuvassa ja globalisoituvassa maailmassa tarvitaan entistä enemmän ymmärrystä omasta kulttuuritaustasta ja meitä ympäröivistä kulttuureista. Suomessa näemme itsemme sivistys- ja hyvinvointiyhteiskuntana ja kulttuuri ja sivistys ja samalla vapaus ja moniarvoisuus ovat yhteiskunnan koossapitäviä perusarvoja.

Viime viikon tiistaihin asti nämä kaikki tuntuivat meistä myöskin maailmanlaajuisilta. Terroristihyökkäys oli hyökkäys koko vapaaseen sivistisyhteiskuntaan uskovaa maailmaa vastaan. Minkälainen kulttuuri antaa oikeutuksen terrorismille, voiko sitä enää ihmismieli ymmärtää? Nykyiset etniset, uskonnolliset ja poliittiset kiistat ja niiden selvittäminen vaativat perusteellisia ja analyttisiä vastauksia ja ratkaisumalleja. Väitän, että tällä ikävällä tapahtumalla tulee olemaan myöskin teidän yliopistoväen ja tutkijoiden mielessä uudenlaisia miettimisiä, mitä ja minkälaista tutkimusta jatkossa teemme.

Ongelma, luulisin, että tieteen tekijöillä kuin meillä kansanedustajilla on se, että tieto on hyvin sirpaleista maailmalla. Se monimutkaistaa monia asioita. Me joudumme omaksumaan yhä enemmän tietoa ja samalla on pystyttävä hyväksymään se, että joudumme hankkimaan tietoa aika kovalla työllä. Jotkut viisaat ovat sanoneet, että tärkeintä ei olekaan tiedon kerääminen vaan sen hallinta. Aina me voimme kerätä, mutta pystymmekö sitä kaikkea hallitsemaan? Kansanedustajalle se on erittäin vaikeaa. Kun tänä aamunakin menin huoneeseeni viikonloppun jälkeen, kasa oli aika korkea, mihin olisi pitänyt tutustua.

On todella niin, että innovaatio ja luovuus suovat ja luovat sitä kulttuurimyönteisyyttä, jota meidän pitäisi kaikessa toiminnassamme hyväksyä ja tavallaan siihen itse asiassa profiloitua. Eduskunnassa oli videolaki vuosi sitten keväällä käsittelyssä, ja muistan kuinka mietimme hyvin tarkkaan, että minkälaista sisältötuotantoa eduskunta loppujen lopuksi haluaa. Sehän oli hyvin vapaa laki siinä mielessä, että me annoimme siinä vastuuta myöskin toimijoille, videotuotannolle mutta myös vanhemmille ja kouluttajille. Voi olla, että eduskunta oli liian sinisilmäinen. Sivistysvaliokunta on lausunut moneen otteeseen, että aloitamme sisältötuotannon pohtimisen lapsista. Opetusministeriö on vastannut eduskunnan toiveeseen, kun ensi vuoden talousarvioon on lasten elokuvaan varattu 3 miljoonaa markkaa. Määräraha on vaatimaton, mutta se on hyvä alku. Lisäksi eduskunta on tehnyt uusien koululakien yhteydessä taiteen perusopetuslain, jossa valitettavasti ei ollut muuta kuin musiikille rahaa, mutta tulevaisuudessa toivon mukaan sitä on enemmän.

Meillä on eduskunnassa parhaillaan eräs vaikea asia, joka koskettaa myöskin tätä seminaaria. Se koskee niin yksinkertaista asiaa kuin tuntijako ja uusi opetussuunnitelma, jota opetusministeriössä ollaan valmistelemaan. Te tiedätte, että siinä kärsii kulttuuri, vapaavalintaisuus, kuvaamataiteet, kun matematiikan, historian, äidinkielen tunteja lisätään näiden aineiden kustannuksella. Tämä on asia, joka varmasti puhuttaa myös muita suomalaisia. Onko niin, että matematiikkaa opiskellaan vain matematiikan kirjasta vai olisiko niin, että kun osaa piirtää ja joutuu ajattelemaan luovasti, niin oppii myöskin matematiikkaa.

Puheenjohtaja, sanon lopuksi, että kun oikein haluaa, niin ihminenkin voi lentää. Väittäisin näin, ja tietysti se tapahtuu mielikuvituksen siivin.

Kansanedustaja Tytti Isohookana-Asunmaa

KOMMENTTIPUHEENVUORO

Arvoisa puheenjohtaja,
hyvä yleisö,

Esitystä kuunnellessani tuli monenlaisia ajatuksia mieleen. Ensimmäiseksi kiitän niitä tahoja, jotka aiheen keksivät sen takia, että aihe on kiinnostava ja se on hyvin tärkeä aihe tänä päivänä. Aihe on kyllä tavattoman vaikeakin, sen tämä lyhyt iltapäivä on hyvin osoittanut. Otsikon alla voisi puhua melkein mistä vaan, kuten kulttuuriin sopii ja kuuluukin.

Aluksi haluaisin kommentoida käsitesekamelskaa, josta pitäisi päästä jotenkin irti. Kun asiantuntijoita ja tiedemiehiä kuuntelee, voi jo havaita, että esimerkiksi sana kulttuuri on meillä arkikäytössä erittäin epämääräisenä. Voisin ottaa muutamia esimerkkejä. Keskustelussa rinnastettiin kulttuuri ja uskonto kun puhuttiin kulttuurin ja uskonnon merkittävästä roolista. Sitten todettiin, että kulttuurilla voidaan parantaa maailmaa. Välinekäsite. Äsken kollegani totesi, että kulttuuri kärsii tulevassa tuntijakoesityksessä. Kun olen historioitsija, saattaisin sanoa, että kulttuuri saa uudessa tuntijaossa onneksi lisää resurssia, kun historialle kaavaillaan yhtä oppituntia lisää. Jos kulttuuri ja taide ovat rinnasteisia, niin samalla tavalla mielestäni kyllä kulttuuri ja historiakin voisivat olla, koska molemmat tutkivat ennen kaikkea yhtä samaa kohdetta; ihmistä.

Minusta käsitteen täsmentämiset ovat erittäin tarpeellisia. Olin ilahtunut, kun professori Hakulinen uskalsi loppupuheenvuorossaan ottaa käsitteen kulttuuriteollisuus määrittelyn alle. Hyvä, että se hylätään ja sille löytyy oikea suomalainen vastine.

Kun ajattelen viime aikojen kulttuurikehitystä, niin voisi sanoa, että 1990-luvulla tapahtui aika iso suunnanmuutos. Vallalle tuli trendi puhua hyvin paljon sisällöntuottamisesta, kulttuurin tuottamisesta, markkinaehtoisuudesta, yrittäjyydestä kulttuurin ohella ja niin edelleen. Pääsimme irti vahvasta yhteiskuntakeskeisestä tai valtiokeskeisestä kulttuurista ja kulttuuripolitiikasta. Ihmettelen sitä, miksi tähän mennessä tässäkin tilaisuudessa ei ole rohjettu käyttää sanaa kulttuuripolitiikka siitä syystä, että kun on kysymys tutkimuksesta, vaikka pelkästään, niin siihen kuuluu aika paljon yhteisiä julkisia varoja. Minusta Eriksson aivan oikein jäseni resurssit puhuessaan kolmenlaisesta peruskanavasta. Niin paljon kuin julkinen valta antaa tutkimukselle ylipäänsä, puhumattakaan kulttuurintutkimukselle rahaa, niin pitäisi uskaltaa puhua kulttuuripolitiikasta.

Professori Auli Hakulinen kysyi täällä, auttaako kulttuurintutkimus. Se riippuu tavoitteista, ja siitä, että uskalletaanko asettaa kulttuurintutkimukselle sellaisia tavoitteita, että niillä päästään tuloksiin. Mutta mitä ne tulokset ovat, mihin me haluamme tutkimuksen kautta päästä? Kun aiheena on kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimus - investointi tulevaisuuteen, ei mielestäni millään tavalla voi ohittaa kulttuurin ja yhteiskunnan suhdetta ja kulttuuripoliittista ulottuvuutta. Sen kaut-

ta varmasti saamme vastauksia poliitikoille, medialle, journalismille, koululle, opettajille, jotka kaikki tänä päivänä odottavatkin jotakin. Jos ei nyt karismaattista johtajaa, niin selkeitä suuntia. Tietenkin aina voi olettaa, että korkein akateeminen, vapaa tutkimus voisi antaa vastauksia. Ja kun se on aina, tai pitäisi olla, hyvän puolesta toimimista, niin siltä voi odottaa positiivisia vastauksia.

Saarela korosti kulttuurin uuden talouden keskeistä innovaatiovarantonäkökulmaa. Haluaisin yhtyä Erikssonin kommenttiin ja mainita, että minusta on tavattoman tärkeätä ja keskeistä se, että tässä yhteydessä kulttuurille annetaan jonkinlainen arvopohja, jonkinlainen laatumääräite. Pitää kysyä juuri niin kuin kysyit. Se on aivan keskeistä. Me emme pääse keskusteluissa mitenkään eteenpäin, ellemmme me puutu näihin perusasioihin ensimmäiseksi ja hae niihin vastauksia.

Täällä on esitetty aika paljon toiveita. Oma toiveeni voisi olla lyhyesti se, että ajatellen tämän hetkistä tilaa, sitä missä me olemme, globaalia yhteisöä, tarvitsemme vertailevaa tutkimusta. Tarvitsemme kulttuurien tutkimusta, tarvitsemme monikulttuuritutkimusta ja monitieteistä tutkimusta, tieteiden välistä yhteistyötä ihan toisella tavalla. Toivoisin, että Suomen Akatemia saisi aikaan tutkimusohjelman, joka koostuisi näistä neljästä peruselementistä. Se olisi yliopistojen välinen ja ennen kaikkea monitieteinen. Näen, että vain monitieteisyyden kautta pääsemme eteenpäin sillä tavalla, että me poliitikot, opettajat ja kasvattajat voisimme odottaa joitakin vaikutuksiakin. Kulttuurien yhteys globaaliin yhteiskuntaan on hyvin mielenkiintoinen ja haastava tutkimusohjelman otsikko.

Ihan lopuksi, arvoisa puheenjohtaja, tulee pieni mainoskatko, jos puheenjohtaja sallii, kun hän itsekin on Euroopan Neuvoston jäsen. Nimittäin puuttuisin kielipolitiikkaan. Täällä todettiin, että kielillä ei ole juridista tukea ja että me suojelemme kasveja ja eläimiä ja niille on juridinen pohja olemassa. Euroopan Neuvosto on 43 eurooppalaisen valtion yhteisö, jonka yksi päätehtävistä on edistää demokratiaa, suvaitsevaisuutta ja puolustaa vähemmistökielisiä ja lujittaa kulttuurien välistä moniarvoisuutta. Tämä vuosi on Euroopan Neuvoston aloitteesta pienten kielten vuosi. Kun ensi viikolla Euroopan Neuvoston yleiskokous ja komiteat kokoontuvat, siellä mietitään jatkoa tälle meneillään olevalle vuodelle, johon yhtyi myös Euroopan unioni ja UNESCO.

Millä tavalla tämä liittyy kieleen ja vähemmistökieliin? Olen edelleenkin sitä mieltä, että jos Euroopan Neuvosto ei olisi aikanaan laatinut pienten kielten, alueellisten kielten ja vähemmistökielten sopimusta ja painostanut eri maita ratifioimaan tämä sopimus, niin tänäkään päivänä Ruotsin valtio ei olisi saanut aikaan suomen kielen opetusta siinä mitassa kuin nyt. Olen itse ollut pohjoismaiden neuvoston jäsenenä 1980-luvulla ja jokaisen hallituksen yhteydessä yritimme Suomen hallituksen ja opetusministeriöiden kanssa vuodesta toiseen toivoa Ruotsin hallitukselta konkreettisia toimia. Koskaan se ei onnistunut, mutta kun saatiin vähemmistökielisopimus aikaan, Ruotsi sivistyneenä maana ei voinut olla ratifioimatta sitä. Ratifiointi tietenkin velvoittaa. Kun kansainvälisiä sopimuksia tehdään, niin niillä on yleensä myös juridinen pohja. Toivoa sopii, että asianomaisen päätöksentekijät kunnioittavat ja toimivat näiden sopimusten mukaisesti.

TUTKAKSEN julkaisusarjassa on ilmestynyt:

1980	Syntyvyyden kehitys maassamme	1997	Elinikäisen oppimisen kansallinen strategia - mitä se voi olla?
1981	Alkoholin taloudelliset vaikutukset	1997	Geeniteknologia ja ihminen
1981	Budjetti ja tutkimus	1997	Teollisuuden sähköntarve ja ilmastopöytäkirjat - selviääkö Suomi?
1982	Arvofilosofia ja politiikka	1997	Keinoalkuinen lisääntyminen
1983	Aikakauslehtikatsaus	1997	Uudet materiaalit ja lähitulevaisuus
1983	Pienet radioaktiiviset annokset	1997	Mihin tiedepolitiikkaa tarvitaan? - Suomalainen tiede 2017
1983	Eri energiamuotojen vaikutukset ympäristöön	1998	Mitä uutta suomalaisessa aivotutkimuksessa
1984	Suomalaisen kansanvallan kasvot tänään	1998	Globalistuminen luo paineita ja tarjoaa mahdollisuuksia Suomen metsäsektorille
1984	Energia, kehitys, elämänlaatu	1998	Huipputekniikan tutkimus - Suomen kehityksen moottori?
1984	Suurvoimalan valintapäätös	1998	Kipu - hoitamaton ongelma terveyden-huollossamme
1985	Nainen kansanedustajana	1999	Energia ja ilmastonmuutos - selviääkö Suomi Kioton tavoitteista?
1985	Vaihtoehtoinen sosiaalipolitiikka	1999	Biotieteiden tutkimus ja soveltaminen. Tulevaisuuden odotuksia ja kehittämistarpeita
1986	Aids - uusi tartuntatauti	2000	Suomen tutkimuksen rahoitus - tarpeet ja suuntaus
1986	Suomalainen yhteiskunta - tekniikka, työ, tulevaisuus	2000	Laatuyhteiskuntaseminaari
1986	Kansallinen suvereniteetti ja kansainvälisyys	2000	Kaksi tietä asiantuntijuuteen - mihin kahden väylän korkeakoulutusta tarvitaan?
1987	Onko tulevaisuus eduskunnan käsissä?	2000	Tutkimuspolitiikan merkitys globalistuvassa maailmassa
1988	Biotekniikka tänään ja huomenna	2000	Liikenneväylät; kustannus- vai menestystekijä?
1989	Rooman klubi: Ajattele maailmanlaajuisesti - toimi paikallisesti	2000	Nuoret perheet tänään
1989	"Oot sä mukana"	2001	Globalistalouden hallinnan keinot -ohjataanko markkinoita kaduilta vai kabineteista?
1989	Hyvinvointi - toimintakykyisyys - yhteiskuntapolitiikka - Liikunta ihmisen ja yhteiskunnan palvelijana	2001	Suomalainen avaruustutkimus
1989	"Muuttuva Eurooppa"	2001	Vihreä kaupunki?
1989	"Julkinen kuuleminen metsänkasvatuksen tutkimuksesta"	2001	Eturauhassyöpä lisääntyy - diagnostiikka ja hoito
1990	Väkivalta yhteiskunnassamme - onko torjuntakeinoja?	2001	Opettajuus - kriisissä?
1990	Maailman väestöräjähdytys ja Suomi		
1990	Säteilyriskit ja kemialliset ympäristöriskit		
1990	Kierrätys ja säästävä teknologia		
1991	Valtiomiestekoja vai kilpalaulantaa: ns. suometumisilmiö 1970-luvun Suomessa		
1992	Tutkakseen tulevaisuusseminaari		
1993	"Nuoret lama-Suomessa"		
1993	Väestö ja kehitys kansainvälisen yhteistyön kohteena		
1994	OECD:n arviointi Suomen korkeakoulupolitiikasta		
1995	Matematiikan ja luonnontieteiden oppiminen - portti osaamisen Suomeen		
1995	Peruskoulun ja lukion arvioinnista		
1996	Hullun lehmän tauti		
1996	Työllisyyden harhakuvat		
1996	Ilmansaasteiden terveysriskit		
1996	Työllisyys ja yhteiskunnalliset innovaatiot		
1996	Eutanasia - elämän loppuvaiheen etiikka		
1996	Liikkuvuus, kuljetukset, liikenne; kasvun, kilpailukyvn ja työllisyyden näkökulmasta		

Tutkijoiden ja kansanedustajien seura TUTKAS on perustettu vuonna 1970. Seuran tarkoituksena on luoda edellytykset kansanedustajien ja tutkijoiden väliselle yhteydelle ja tiedonvaihdon. Osoite: Tutkijoiden ja kansanedustajien seura - TUTKAS - Föreningen för forskare och riksdagsmän, 00102 EDUSKUNTA, puh. (90) - 432 2183, s-posti ulrica.gabrielsson@eduskunta.fi.